

news letter

Masaryk se zasloužil o stát*

Václav Klaus

Václav Klaus:
Masaryk se zasloužil
o stát

Miloslav Bednář:
Sedmdesát let od
smrti T. G. Masaryka

Jan Eichler:
Kdy skončí válka
v Iráku?

Petr Mach:
Vládní batoh
je změnou k lepšímu

Sešli jsme se, abychom připomněli, že 14. září uplyne sedmdesát let od úmrtí Tomáše Garrigua Masaryka. Muže, jehož jméno je neoddělitelně spojeno s moderní českou státností. Muže, který patří k největším postavám naší historie. Muže, jehož odkaz je pro naši demokracii trvalou inspirací.

„T. G. Masaryk zasloužil se o stát“. Těmito slovy a formou zvláštního zákona, přijatého Národním shromážděním u příležitosti Masarykových osmdesátých narozenin, zhodnotili v roce 1930 zásluhy našeho prvního prezidenta jeho současníci. Hlásíme se k nim i my, neboť vystihují hlavní zásluhu osobnosti, která v přelomových chvílích našich dějin neváhala zahájit – na první pohled beznadějný – boj za prosazení národních a demokratických ideálů, která ho uměla dovést do vítězného konce a stanout v čele nově vzniklého československého státu a která se stala tvůrcem i symbolem jeho demokratických poměrů.

Masarykova výjimečnost

Není zde místo a není zde čas pro kritickou analýzu Masarykovy osobnosti a jeho odkazu. K tomu existují jiné, vhodnější příležitosti. Chci připomenout to pozitivní, to

inspirující, to výjimečné. Masaryk-politik vyrostl z Masaryka-vědce, pedagoga a humanistického myslitele. Svým celým životem byl příkladem cílevědomé, usilovné a praktické životní aktivity, kritického myšlení a veřejné angažovanosti. Vzdělání, završené doktorátem filozofie na Vídeňské univerzitě, získal vlastní pílí.

*Masaryk-politik vyrostl
z Masaryka-vědce,
pedagoga a humanistického
myslitele.*

Byl otevřený vůči světu a novým myšlenkovým proudům a měl schopnost navazovat a udržovat zahraniční kontakty. Před slibnou vědeckou kariérou v zahraničí dal přednost působení na – v té době zakládané – české části

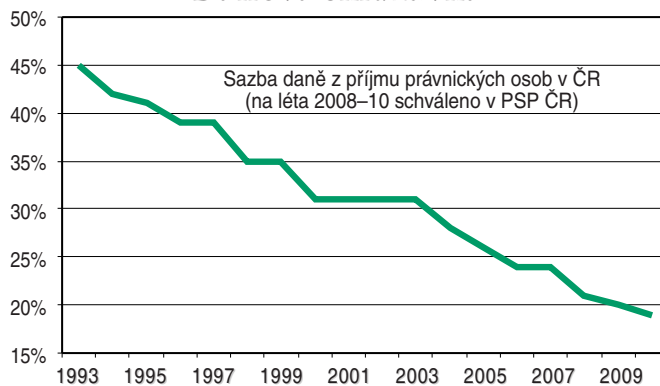
Karlovy univerzity. Manželství s Američankou Charlottou Garrigue mu dodalo kontakt a trvalou vazbu na Spojené státy a anglosaský svět vůbec. To všechno bylo v tehdejší české, poněkud provinciálním prostředí ojedinělé a i to je částí Masarykova odkazu.

Po celý svůj život byl uvědomělým českým vlastencem. Jeho pojetí vlastenectví je inspirativní i dnes, kdy žijeme v době, v níž převládají názory, postoje a politiky, které na první pohled vypadají jako popření toho, co hlásal a o co usiloval on.

Víme, že odmítal národnostní nesnášenlivost a populistický nacionalismus, který tehdy v našich zemích, v Rakousku i v Evropě převládal. Jeho vlastenectví bylo pozitivní, nebylo namířeno proti nikomu. Snažil se o povznesení národa založené na tvrdé práci a na pravdě, v duchu svého životního kréda: „Nic není velké, co není pravdivé.“ Nesnášel prázdné vlastenčení. Nepřijímal možnost obelhávat

ZÁŘIJOVÝ GRAF CEPU

Daňová skluzavka

Pramen: Ministerstvo financí, 2007

* Projev prezidenta republiky na slavnostním shromáždění k 70. výročí úmrtí prezidenta Masaryka, Pražský hrad, Španělský sál, 13. září 2007.

cep

CENTRUM

PRO EKONOMIKU A POLITIKU

Politických vězňů 10
110 00 Praha 1
Tel./fax: 222 192 406
e-mail: cep@cepin.cz
www.cepin.cz

CEP - Newsletter

Centra pro ekonomiku a politiku
Registrace MK ČR E 11024

se zfalšovanými legendami o vlastní historické velikosti. Kritizoval halasně antiněmectví, které v sobě ve skutečnosti skrývalo nemalý národní komplex. Jeho snaha o pozvednutí národa plynula z víry v člověka a jeho svobodu a z důvěry v pozitivní působení otevřených a svobodných poměrů. I v tom se s ním jistě shodujeme.

Politický realista

Byl politickým realistou, a to nikoliv pouze podle názvu strany, kterou spoluzaložil. Chtěl, aby byla politika založena na pevných mravních zásadách, na znalosti a pravdě. Tyto principy neváhal hájit otevřeně a statečně, bez ohledu na osobní rizika. Dokázal se postavit proti antisemitské hysterii v Hilsnerově aféře, což se nám sice dnes zdá samozřejmé, ale my si nedokážeme představit jednostrannost tehdejší mediální a společenské atmosféry. Angažoval se proti rakouské perzekuci Jihoslovanů i proti rakousko-uherské zahraniční politice, jež stále více podléhala Německu. Odmítal iluze, jimiž se česká společnost opájela, ať to byla otázka tzv. rukopisů, naivního a nekritického rusofilství či marxismu.

Nebyl založením revoluční. Věřil v možnost reformy společnosti mravním sebezdokonalením jednotlivců a ve změnu poměrů v Rakousko-Uhersku politickými reformami. I proto byl až do první světové války poslancem ve Vídeňském parlamentu.

Rozpoutání první světové války a tehdejší rakouská a německá politika jej přiměly přehodnotit svůj postoj. Z kritického, ale loajálního politika se neváhal – ve svých 64 letech – stát iniciátorem radikálních změn. Zvolil emigraci a všechny své síly dal do boje za vznik samostatného československého státu. Projevil se jako nesmírně obratný a důsledný politik a diplomat. Pro svou ideu získal podporu dohodových velmocí, pomohlo mu opření se o krajany a autoritu a podporu si vytvořil i doma. K realizaci svých záměrů přispěl i zfor-

mováním legií, které nově vzniklé Československé republiky pomohly postavit se po bok vítězů války.

Postavení, které si získal, dal plně do služeb upevnění demokratického charakteru naší země. Jako hlava státu nebyl politicky neutrální. Zachovával si své pevné názory a dovedl je na politické scéně i ve společnosti obratně a účinně prosazovat. Měl blízko k humanistickému socialismu a chápal význam sociálních otázek pro společenský vývoj. Nebezpečí komunismu, právě zvítězivšímu v Rusku a zachvacujícímu myšlení velkých skupin lidí v tehdejší Evropě i u nás však dobře rozuměl.

Humanistické ideály

První republika měla daleko do ideálu, jakým se dnes, s odstupem mnoha desetiletí může zdát. Existovala v neklidné a bouřlivé době mezi válkami, poznamenané velkou hospodářskou krizí, sociálními konflikty a nástupem nacismu. Přestože vznikla jako reakce na neuspořádané a konfliktní národnostní poměry v bývalé monarchii, národnostní problémy se jí překonat nepodařilo. Poměr k německým spoluobčanům a slovenská otázka se staly tématy, jejichž pozdější řešení zásadně ovlivnilo i naši současnost. Ani politický, parlamentní a stranický systém nebyl tehdy tak otevřený, jako je dnes.

Přesto první československá republika dala národům na svém území šanci na soužití ve svobodných a demokratických poměrech a poskytla jim možnost rozvíjet svůj národní život způsobem nesrovnatelným s poměry v bývalém Rakousko-Uhersku či v období pozdějších totalit. Slováckům umožnila zavřít národní obrození a stát se moderním národem s vlastní inteligencí a širokou kulturou. I naši tehdejší němečtí spoluobčané, jejichž velká většina vznik Československa emocionálně přijímala velmi obtížně, žili ve srovnání s německou Výmarskou republikou či s rozháranými poměry

v Rakousku ve výrazně svobodnějším prostředí.

Masarykovy humanistické ideály, autorita jeho osobnosti vědce, filozofa a intelektuála, jeho mezinárodní věhlas demokratického státníka, to vše dávalo novému státu na postu nejvyšší autoritu, přispívající k tomu, že Československo bylo ze všech nástupnických států tou nejstabilnější a nejdemokratičtější zemí.

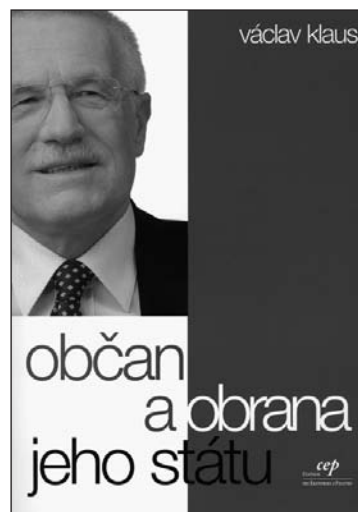
V mnoha směrech byl Masaryk politikem z dnešního pohledu moderním. Vycházel ze svého lidového původu a nestyděl se za něj. Dobře rozuměl svým spoluobčanům. Chápal význam veřejného propagování svých politických názorů. Masaryk novinář a Masaryk politik k sobě neoddělitelně patří. I jako prezident republiky vstupoval, často pod pseudonymy, do veřejných mediálních polemik. Jako jeden z prvních pochopil, jakou roli hraje image politika a také ji velmi promyšleně a obratně vytvářel. Znal naši zemi a život jejích obyvatel a kontakt s nimi stále udržoval.

Svědčí o tom vzpomínky o jeho návštěvách uchovávaných v mnoha našich městech i vesnicích.

Dnes v Evropě dominují snahy o co nejrychlejší politické sjednocení celého kontinentu. I v tom je Masaryk inspirací. Měli bychom ho ale studovat pozorně. Měli bychom se pokusit porozumět příčinám, které v jeho době zdiskreditovaly možnost soužití národů, žijících v habsburském soustátí, a které přiměly Masaryka zahájit jeho radikální politickou akci. Měli bychom se poučit z minulosti a – v zájmu svém i v zájmu Evropy – bránit opakování jevů, proti nimž Masaryk s takovou jasnořivostí bojoval.

Měli bychom se ale Masarykem a jeho dílem zabývat nejenom při jeho výročí. Prezident Masaryk nám zanechal stát, který milujeme, k němuž se hlásíme a který – nejen kvůli jeho památce – chceme dále budovat a rozvíjet. Tomáš Garrigue Masaryk je nám v tom inspirací. Je i dnes naším současníkem. ■

NOVINKA

CEP nabízí knihu **Václava Klause** „Občan a obrana jeho státu“, která je rozčleněna do čtyř bloků: Demokracie versus občanská společnost, ideová východiska a programové zásady, volby a zodpovědnost politika, o posvátnosti práva a problematičnosti jeho vytváření. Předmluvu napsal a texty sestavil **Jiří Weigl**. Knihu doplňují dva rozhovory **Petra Hájka** s Václavem Klausem z knihy „Narovinu“. Vydal CEP v květnu 2002.

Cena: 100 Kč, 326 stran.

objednávky na www.cep.in.cz

Sedmdesát let od smrti T. G. Masaryka

Miloslav Bednář
profesor filozofie

Letošní sedmdesátileté výročí úmrtí zakladatele československé republiky (14. září 1937), k jejíž tradici se Česká republika právem hlásí jako ke svým filozoficko-politickým základům, vybízí k zásadním úvahám. Když Tomáš Garrigue Masaryk v prosinci roku 1935 odcházel z prezidentského úřadu vyspělého demokratického státu Evropy, jež v roce 1918 založil a celkem sedmnáct let zásadně ovlivňoval jeho život jako parlamentem volený prezident, vyzval své spoluobčany, aby nezapomínali, že státy se udržují těmi ideály, z nichž se zrodily. Jaké jsou to ideály a v čem spočívá jejich život?

Národní ideály

Jan Patočka výstižně charakterizoval jejich podstatu jako život ze svobody a pro svobodu. Masarykova formule byla v základních rysech

T. G. Masaryk vyzval své spoluobčany, aby nezapomínali, že státy se udržují těmi ideály, z nichž se zrodily.

tato: Smyslem existence Československé republiky je svoboda občanů jako nezastupitelných mravních individuí zaměřených v první řadě na stále větší uskutečňování své mravně ukotvené svobody. Svoboda neopakovatelných individuálních mravních svědomí je totiž podle Masarykova zjištění smyslem českých dějin. Proto je rovněž smyslem existence svobodného státu Čechů a všech, kdo v takovém státě žijí. Na tomto základě má jejich stát smysl duchovní a mravní, a to z hlediska věčnosti, neboť celkovým smyslem bytí jeho občanů coby ze svobody vyrůstajících individuálních mravních svědomí je právě jejich svobodný život z hlediska věčnosti, nikoli tedy pouhý život pro život.

Masarykova koncepce zřetelně navazuje na filozoficky

založené úvahy o českých dějinách, jejich evropském a právě tak světovém významu, z pera Františka Palackého. Konkrétně jde o Palackého hodnocení husitských válek a vůbec husitského hnutí jako počátku reformace. Palacký nahlíží husitské války jako první mezinárodní válku v dějinách, jež se nevedla kvůli materiálním zájmům, nýbrž pro ryzí duchovní statky, tedy pro ideje. Češi v ní měli na mysli ideální stránku natolik vážně a upřímně a drželi se jí do té míry, že vítěze ani na okamžik nenapadlo, aby ji vyměnil za materiální. Sami husité nikdy nepřestali svůj dlouhý a hrdinský boj pokládat a označovat za boj za osvobození božího slova.

Palacký nadto zjišťuje, že husitské války konkrétně ztělesnily stěžejní konflikt světových dějin, kdy se výrazně zkorumpovaná katolická církev, jež považovala křesťanské biblické učení a kritické zkoumání lidského rozumu za podružné a v zásadě nadbytečné, střetla ve svém úsilí o mocensko-politický církevní absolutismus s účinným rozhodným odporem duchovně mravního imperativu českého husitství. Byl to podle Palackého zjištění právě závažný střet s husitstvím, jenž katolickou církev přiměl k opětovnému uznání transcendentní moci a účtē k sebeurčení jako svobodnému individualismu, a tak k uznání legitimacy názorové plurality. České husitství se tak v dějinách lidstva stalo začátkem konce období nepodmíněné církevní autority a otevřelo tím cestu k náboženské toleranci jako respektu k individuálnímu, mravně opravdovému náboženskému přesvědčení.

Masaryk tato Palackého zjištění převzal a doplnil je o závažný poznatek. Původní a tradiční, od svých počátků značně stabilní moderní demokracie evropského severo-

západu, a odtud na britskou demokratickou tradici a teorii výslovně navazující demokracie americká, byly a jsou právě takovými proto, že prokazatelně vznikly z reformací vytvářené náboženské půdy, tedy z výchozího důrazu na mravně náboženský individualismus a jeho přirozené

Masaryk založil stát jako filozof. Ukázal tím, že činy, jednání, nikoli jen slova o pravý čas a na správném místě jsou tím, co dělá dějiny skutečnými dějinami.

právo. Tato skutečnost podle Masarykova zjištění rovněž výrazně legitimizuje pojetí smyslu českých dějin jako stále větší svobody neopakovatelných individuálních mravních svědomí a jejich takto založený a rozvíjený konsensus.

Reformace a osvícenství

Je to v Masarykově nahlédnutí právě tento myšlenkový, svým původem a následným vývojem reformačně-osvícenský zdroj, jenž utvářel hlavní, rozhodující proud českého, do značné míry československého národního obrození. Proto jsou tyto konkrétní, v českých dějinách uplatňované ideály smyslem a důvodem existence v důsledku Masarykova válečného jednání po první světové válce obnoveného, svobodného a samostatného, nyní již demokratického státu Čechů jako politických Čechoslováků a v Masarykově státotvorném záměru všech, kdo v takto ideově a politicky založeném státě žijí.

Právě na tomto základě má jejich společný stát svůj hlavní smysl duchovní a mravní, tedy jak Masaryk často připomínal, z hlediska věčnosti. Neboť celkovým smyslem bytí jeho občanů coby v první řadě ze svobody vyrůstajících individuálních mravních svědomí je jejich svobodný život z hlediska věčnosti.

Masarykovo založení a existence státu proto vždy byly,

jsou a budou trvale znepokojivou výzvou, jež provokuje a zároveň si vždy nárokuje ty, kteří se ke smyslu takto Masarykem založeného státu hlásí. Vyzývá je k jednání, jež by jeho ideály uskutečňovalo. Byl to G. W. F. Hegel kdo řekl, že myšlenka je skoro nic. Něčím podstatným se stává jedině tehdy, když za ni lidé ručí svým konkrétním jednáním a životem.

Bez takového jednání a života by Masaryk nemohl založit stát a jeho následovníci a dědicové jej nemohli, nemohou a nebudou moci co do jeho smyslu obnovovat a udržovat. Smyslem státní suverenity obecně a v případě Masarykem založeného státu, k jehož smyslu se Česká republika ústavně zvláště hlásí, je proto v hlavních rysech naznačená, konkrétně uchopená a prováděná demokratická suverenita obča-

Masarykova koncepce zřetelně navazuje na filozoficky založené úvahy o českých dějinách, jejich evropském a právě tak světovém významu, z pera Františka Palackého.

nů jako jejich svobodný život a odtud rovněž demokratický suverénní život jejich státu jako život ze svobody a pro ni.

Dramatické dějiny Československa po Masarykově smrti, a právě tak dějiny jeho dvou následnických států stavěl a staví jejich občany před tuto Masarykovu činorodou výzvu a její radikální nárok. Jednáme podle ideálů mravně založené individuální svobody, nebo dáváme přednost pouhému životu pro život, jenž se zřiká suverenity-svobody ve prospěch obstarávání potřeb a takto vymezovaného osudu v zásadě jen přežívajícího, a proto nesvéprávného, snadno manipulovatelného obyvatelstva, namísto důstojného jednání svobodných občanů, a tím jejich svobodného státu? ▶

Neradostná současnost

Masaryk si v uvedených souvislostech kladl zásadní otázku smyslu existence jím založené svobodné Československé republiky v tehdy nové, svobodné a demokratické Evropě a ve světě po první světové válce. Hlavní rysy jeho tehdejší odpovědi platí a provokují dodnes. Podle Masaryka musí vzhledem k tisíciletému autonomnímu vý-

*Euroamerická
sounáležitost vytváří
hlavní předpoklad a páteř
celosvětové existence
demokracie.*

voji rozrůzněných tradic evropských národů a jejich států demokraticky založená evropská jednota vyrůstá z rovnoprávnosti evropských demokracií bez ohledu na jejich konkrétní sílu a velikost. Jedině takto uchopená evropská jednota je v souladu s realitou Evropy.

Je proto zcela přirozené, že takto založená a utvářená Evropa má úzce spolupracovat se Spojenými státy americkými, jež vznikly a prokazatelně se vyvíjely jako prodloužení a svobodomyšlné mravně náboženské vytříbení britské demokratické politické kultury. Euroamerická sounáležitost vytváří na tomto základě hlavní předpoklad a páteř celosvětové existence demokracie nikoli jen jako politických systémů, nýbrž i, a to hlavně, jako v individuálních mravních svědomích utvářeného a konkrétně žitého názoru na život a z něj vyplývajícího, charakteristického životního způsobu.

Odpovídá takto na Evropu zaměřeným a specifikovaným Masarykovým zjištěním současná Evropská unie, do níž se před třemi lety začlenila Česká republika? Je na místě si neúhybně přiznat, že nikoli. Konkrétně řečeno, jsou v první řadě západoevropské demokracie, které nejenže nedostaly svému mravně politickému evropskému poslání. Zejména německé, francouzské, italské, belgické a i lucemburské vládní kruhy, abych

jmenoval jen ty hlavní, se proti němu aktivně postavily a dosud staví nedemokratickým vnučováním prokazatelně úpadkových, evropskými dějinami již několikrát drasticky znemožněných představ o Evropě jako útvaru přeměňujícímu se v jakýsi celoevropský stát.

V dané souvislosti nelze nepřipomenout politováníhodné selhání českých politických elit z přelomu devadesátých let a počátku našeho století. Nehorázné demagogické zastrašování občanů vypjatými výhrůžkami srovnávanými jejich případné odmítnutí vstupu České republiky do Evropské unie s 15. březnem 1939 (tedy s německou okupací českých zemí!) tehdejšími předsedou vlády i jeho veřejně šířené dezinformace např. o způsobu hlasování v Evropské unii by se neměly zapomenout.

*Reformačně-osořovací
zdroj utvořel hlavní,
rozhodující proud českého,
do značné míry
československého
národního obrození.*

Česká vládní a mediální elita se nekritičností a faktickým politickým zamítnutím Masarykova kulturně-politického odkazu postavila jak proti mravně demokratickému smyslu existence české státnosti, tak proti evropské jednotě na mravně demokratickém základě, o níž Masaryk z mnoha pádných důvodů usiloval. Postavila se tím v dějinném smyslu na stranu těch, kdo v evropských dějinách již několikrát způsobily evropské, a proto rovněž české politické katastrofy.

A nejen to. Vzhledem k tomu, že federalistický, dosud hlavní ideologicko-politický proud Evropské unie je svou materialisticko-dirigistickou povahou v zásadním rozporu se smyslem existence demokratické civilizace jako takové, dostala se tak česká vládní politická vrstva konce devadesátých let a počátku jednadvacátého století do rozporu právě s ním.

Slova a činy

Byl to ve význačné míře T. G. Masaryk, kdo filozoficky systémově ukotvil fenomén demokracie a demokratické civilizace jako nahlédnutí celkového smyslu existence lidského života a světa. Masarykovo filozoficky založené zkoumání smyslu českých dějin prokázalo české dějiny jako dramatický exemplární a poučný případ zásadních evropských a světových sporů o smysl života jednotlivců a jejich států z hlediska věčnosti. Masarykem uchopený smysl českých dějin je tak poučným tématem pro vystižení a promyšlení základního východiska a směřování nynější demokratické civilizace v její příznačné a pro ni životně nezbytné rozrůzněnosti.

Tomáš Garrigue Masaryk je na druhé straně závažným osobním příkladem uvažování, chování a jednání, jež z výsledků takového zkoumání nezbytně vyplývají. Proto a takto Masaryk založil stát jako filozof. Ukázal tím, že činy, jednání, nikoli jen slova v pravý čas a na správném místě

jsou tím, co dělá dějiny skutečnými dějinami.

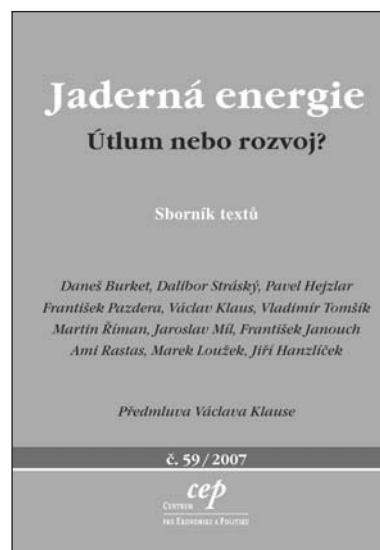
Jsou to příznačně slova a jim odpovídající činy ve zdánlivě bezvýchodných si-

*T. G. Masaryk filozoficky
ukotoil fenomén
demokracie
a demokratické civilizace
jako nahlédnutí celkového
smyslu existence lidského
života a světa.*

tuacích. Nejenže z nich ukazují možné východisko, ale mohou se jím právě tak i stát, a to tím, že jsou jednáním ze svobody a pro svobodu, jež je vždy, protože svou vlastní podstatou, bez jakékoliv hmatatelné pojišťovací záruky.

Zárukou je totiž při nich pokaždé jen takto charakterizovatelné jednání, neboť za sebe ručí cele. Je v zásadě vždy znovu obnovitelné a takto uskutečnitelné. Jeho záruka je pokaždé věcí a možností následovníků, kteří se jí buď chopí, anebo zvolí z nepřebných podob domněle zajištěného přežívání namísto vždy nesamozřejmé svobody. ■

NOVINKA

Centrum pro ekonomiku a politiku nabízí sborník číslo 59/2007 „Jaderná energie – útlum, nebo rozvoj?“, do něhož přispěli **Daneš Burket, Dalibor Stráský, Pavel Hejzlar, František Pazdera, Václav Klaus, Vladimír Tomšík, Martin Říman, Jaroslav Míl, František Janouch, Amí Rastas, Jiří Hanzlíček** a Marek Loužek (editor sborníku). Předmluvu k publikaci napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 50 Kč, 122 stran.

objednávky na www.cep.in.cz

Kdy skončí válka v Iráku?

Jan Eichler

Ústav mezinárodních vztahů

Veto amerického prezidenta Bushe proti zákonu, který mu ukládá, aby do dubna 2008 stáhl z Iráku všechny bojové jednotky, znovu nastolilo téma amerických intervencí na Blízkém východě. Zároveň s tím celosvětovou pozornost vzbudila zpráva Iraq Study Group (ISG), která byla výsledkem několikaměsíční práce expertní skupiny deseti významných amerických politiků, pěti republikánů a pěti demokratů, jimž spolupředsedali James Baker a Lee Hamilton.

Zpráva ISG je velmi kritická vůči Bushově administrativě – vytýká jí nejen postup v Iráku, ale i celkový způsob vedení války proti terorismu. Její závěry ale v žádném případě nespady z nebe. Naopak, jsou vyvrcholením kritických výhrad, jež v samotných USA zaznívaly již od konce roku 2001. Ty se nejprve objevovaly ve statích předních amerických odborníků

na bezpečnostní politiku, později v závěrech odborných týmů, aby nakonec dominovaly v textu ISG.

Výhrady akademiků

Již rok 2001 přinesl první výhrady proti silové politice administrativy G. W. Bushe. Charles Krauthammer napsal, že v USA se prosadil „nový unilateralismus, který směřuje k umocnění americké síly a k jejímu dalšímu prosazování při cestě za dosažením jimi stanovených globálních cílů“.

A v tomtéž roce John Ikenberry (Professor of Politics and International Affairs at Princeton University in the Department of Politics and the Woodrow Wilson School of Public and International Affairs) upozornil, že na jedné straně se v zahraniční politice administrativy G. W. Bushe prosazuje přesvědčení, že „když v problémových zemích bude nastolena de-

mokracie a právní stát, přestanou být hrozbami pro mezinárodní mír a bezpečnost“.

Na druhé straně se ale stejně vehementně prosazuje pohrdání kompromisy a snaha o nastolení mezinárodního uspořádání zakládaného na síle (power-based international order). Ikenberry do-

Věrohodnost ztratili právě signatáři Dopisu osmi.

šel k závěru, že globální strategie administrativy G. W. Bushe je založena nikoli na mezinárodní důvěře a spolupráci, nýbrž na nadsazování hrozeb a z toho vyplývajícím strachu.

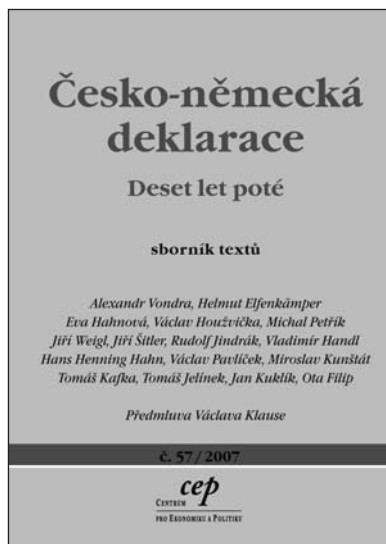
Dopis osmi a jeho diskreditace

Nejvyšší političtí činitelé v USA a v řadě dalších zemích NATO však výhrady z akademických kruhů zcela přehlíželi. Symbolem přezíravého přístupu se stal tzv. Dopis osmi zveřejněný 30. ledna 2003, v předvečer amerického vpádu do Iráku. Ten se pa-

teticky dovolával nejvyšších hodnot západního světa, aby s dramatickou dikcí popsal nebezpečí, které pro celý tehdejší svět měly představovat „zbraně hromadného ničení Saddáma Husajna“. Zároveň s tím velmi kategoricky apeloval na Radu bezpečnosti OSN: připomněl jí závazek udržovat mír a bezpečnost ve světě a vyzval ji, aby důsledně stála za svým rezolucemi, jinak ztratí svou věrohodnost.

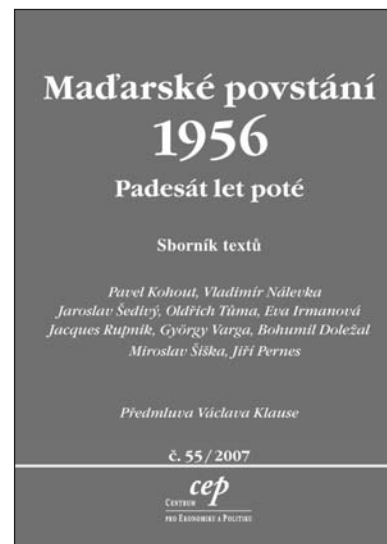
Pod Dopis osmi se podepsalo celkem osm tehdejších evropských premiérů. Pět z nich zastupovalo západní Evropu: Tony Blair, José Maria Aznar, Silvio Berlusconi, Anders Fogh Rasmussen, José Barroso. Čtyři další měli být z bývalé východní Evropy. Postupně se podepsali Maďar Medgyessy, Polák Miller a slovenský premiér Dzurinda. Tehdejší český premiér Vladimír Špidla tak neučinil, ale Česká republika se v této společnosti nakonec přece jen ocitla. Pod Dopis osmi se totiž doslova v posledních

NABÍZÍME

CEP nabízí sborník č. 57/2007 „Česko-německá deklaráce – deset let poté“, do něhož přispěli **Alexandr Vondra, Helmut Elfenkämper, Eva Hahnová, Václav Houžvička, Michal Petřík, Jiří Weigl, Jiří Šitler, Rudolf Jindrák, Vladimír Handl, Hans Henning Hahn, Václav Pavlíček, Miroslav Kunštát, Tomáš Kafka, Tomáš Jelínek, Jan Kuklík a Ota Filip.** Předmluvu ke sborníku napsal prezident **Václav Klaus.**

Cena: 50 Kč, 182 stran.

CEP nabízí sborník č. 55/2007 „Maďarské povstání 1956 – padesát let poté“. Do sborníku přispěli **Pavel Kohout, Vladimír Nálevka, Jaroslav Šedivý, Oldřich Tůma, Eva Irmanová, Jacques Rupnik, György Varga, Bohumil Doležal, Miroslav Šiška a Jiří Pernes.** V příloze čtenář najde příspěvek prezidenta ČR do vzpomínkového alba o maďarské revoluci. Editorem sborníku je **Marek Loužek.** Předmluvu napsal **Václav Klaus.**

Cena: 50 Kč, 142 stran.

objednávky na www.cep.in.cz • tel. 222 192 406 • e-mail: cep@cep.in.cz

dnech svého prezidentování podepsal Václav Havel.

Co následovalo, víme dobře. Bush a jeho nejbližší spojenci válku rozpoutali i bez mandátu Rady bezpečnosti OSN a zahájili ji nikoli jako akci NATO, ale jako vlastní akci s podporou tzv. koalice ochotných. Dodnes však nenašli žádně zbraně hromadného ničení, ani důkazy o spojení mezi Saddámem Husajnem a Usámou bin Ládinem. A tak tím, kdo ztratil věrohodnost, nebyla RB OSN, která nepodlehla nátlaku a nedala zmocnění „užít všech nezbytných prostředků“. Věrohodnost ztratili právě signatáři Dopisu osmi.

Fukuyamovo varování

Po jednoznačném úspěchu, jímž bylo sesazení Saddáma Husajna, však následovalo zabřednutí v asymetrické válce. Zákonitě pak začala slílit kritika prezírávého vztahu G. W. Bushe ke spojencům USA. Philip Gordon (Senior Fellow in Foreign Policy Studies at the Broo-

kings Institution) a Jeremy Shapiro z Bradneis University ve společné knize nazvané *Allies at War* jednoznačně odmítli názor, že všemocné USA by si na počátku 21. století mohly dělat, cokoli se jim zamane a jejich evropští spojenci by se k nim mohli buďto přidat nebo zůstat stranou.

Irácká zkušenost podle nich jasně ukázala, že „síla a odhodlání – a to ani v případě nejsilnějšího národa světa – samy o sobě nestačí k zajištění bezpečnosti ve světě, který je stále více vzájemně propojený a závislý. Tváří v tvář bezpečnostním hrozbám a výzvám na počátku 21. století budou USA potřebovat legitimitu a zdroje, jaké jim může poskytnout pouze demokratická Evropa. Budou-li USA postupovat tak, že nikoho nepotřebují, povede to k jejich izolaci a může to dokonce vytvořit i opozici proti americkému vedení.“

Největší pozornost mezi kritiky však vzbudil Francis Fukuyama, když v roce 2004 americkou reakci na nástup

globálního terorismu vyhodnotil jako směs přehnaného realismu (*excessive realism*) a přehnaného idealismu (*excessive idealism*). První krajnost se podle jeho názoru projevila v tom, že Bushova administrativa označila síť

Po jednoznačném úspěchu, jímž bylo sesazení Saddáma Husajna, ošak následovalo zabřednutí v asymetrické válce.

globálního terorismu za existenciálního nepřítele a smrtelnou hrozbu USA i celého svobodného světa a prohlásila se za správce či strážce celého mezinárodního systému (*custodian of the international system*) a podle toho pak také jednala.

Naproti tomu přehnaný idealismus Fukuyama spatřuje ve dvou hlavních směrech. Především je to tvrzení, že USA se staly terčem útoků proto, že představují hodnoty, myšlenky a životní styl, který vyvolává nenávisť radikálních islamistů. Fu-

kuyama to odmítl slovy: „Jsme nenáviděni ne proto, jací jsme, ale především proto, co děláme... pro naši lhostejnost ve vztahu k Palestincům, pro pokryteckou podporu diktátorů v muslimských zemích a nejnověji i kvůli okupaci Iráku.“ Z toho pak vyvodil, že terorismus ve skutečnosti není existenciální hrozbou, ale je hrozbou vyvolanou a podmíněnou chováním USA v době globalizace.

Za druhý směr přehnaného idealismu Fukuyama označil ambiciózní sociální inženýrství, které se naplno projevilo „přeměnou George W. Bushe z prezidentského kandidáta odmítajícího budování států v prezidenta písícího dějiny jedné těžce zkoušené části světa“. Zdroje Bushova chování Fukuyama spatřuje v neochvějně víře amerických neokonzervativců ve správnost vlastních ideálů a řešení. Ta je podle něho tak přehnaná a odtržená od reality, že i lidé, kteří jsou jinak přáteli USA, nevěří v legi-

NABÍZÍME

CEP nabízí sborník č. 58/2007 „Jean-Baptiste Say – 240 let od narození“, do něhož přispěli **Robert Holman, Milan Sojka, Ilona Bažantová, Dan Štastný a Marek Loužek** (editor sborníku). V doplňkových textech najdeme úryvek z „Obecné teorie“ **Johna Maynarda Keynese**, přílohy přinášejí tři kapitoly z „Pojednání o politické ekonomii“ **Jean-Baptisty Saye**. Předmluvu ke sborníku napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 50 Kč, 112 stran.

CEP nabízí sborník č. 53/2006 „**John Stuart Mill – dvě stě let od narození**“, do něhož přispěli **Miloslav Bednář, Robert Holman, Ilona Bažantová, Vladimír Čechák a Marek Loužek** (editor sborníku). V příloze najdeme čtenář úryvky z díla Johna Stuarta Milla: kapitolu o zastupitelské demokracii z „Úvah o vládě ústavní“, kapitolu z eseje „O svobodě“ o individualitě jako prameni blahobytu a úvahu o socialismu. Předmluvu ke sborníku napsal **Václav Klaus**.

Cena: 50 Kč, 116 stran.

objednávky na www.cep.in.cz • tel. 222 192 406 • e-mail: cep@cep.in.cz

timnost jednání Bushovy administrativy, a ta proto, že ztrácí schopnost přesvědčit spojence k tomu, aby spolu s ní sdíleli náklady.

Ještě vážnější je podle Fukuyamy to, že USA ztrácejí přitažlivost a na ní spočívající schopnost vést ostatní státy svobodného světa. A Fukuyama uzavřel, že rozhodující není to, co si o legitimitosti postupu myslí samotní politické USA, ale především jejich spojenci. Pokud oni nejsou přesvědčeni o legitimitosti amerického postupu, nebudou jej podporovat. Budou vznášet výhrady, klást odpor, dělat obstrukce nebo dokonce organizovat aktivní opozici.

Výhrady proti vnucování hodnot

Necelý rok poté se velmi kriticky vyjádřil také Stephen M. Walt (profesor mezinárodních vztahů na Harvard University's Kennedy School of Government, přední představitel neorealistického proudu). Napsal, že zahraniční politika USA je v arabském světě vnímána jako nespravedlivá, a tak vyvolává silící protesty a odpor. Terorismus podle něho není negací amerických hodnot jako takových, ale především jejich nesprávného prosazování.

Za příčinu současných vážných problémů USA označil přesvědčení neokonzervativců a liberálních internacionalistů, že co je dobré pro USA, je dobré i pro zbytek světa. Že bezkonkurenční síla dává Spojeným státům právo, aby ostatním vnucovaly své hodnoty a aby jim říkaly, co mají dělat a jak se mají chovat. Výsledkem podle něho je, že „i ty nejlepší záměry politiky USA mohou, byť nechcít, škodit jejich spojencům“. Jako příklad zmínil Španělsko, kde „Aznarova strana ztratila v roce 2004 moc z velké části proto, že před tím podpořila válku v Iráku“.

Na kritice Bushovy strategie v Iráku se tedy v USA shodli přední představitelé všech hlavních myšlenkových proudů v USA. Liberální institucionalisté Ikenberry a Fukuyama se velmi sblížili

ve výhradách k hegemonistickému prosazování mezinárodního uspořádání zakládaného na síle resp. sociální inženýrství globálního rozměru. A neorealista Walt soudí, že právě válka v Iráku dala teroristům legitimitu, jakou si nezaslouží, a navíc Ameriku odvedlo od skutečného boje proti terorismu. Všichni bez rozdílu tedy globální válku proti terorismu považují za strategickou chybu.

Stejně tak se postupně vyhranila implicitní shoda všech proudů v doporučené alternativě, tedy v důrazu na dlouhodobé, preventivně zaměřené působení. Podle Walta by USA měly hledat co největší podporu svých spojenců, Ikenberry volá po zesílení mezinárodní spolupráce a Fukuyama požaduje návrat k legitimním akcím nezbytným pro schopnost USA vést ostatní národy svobodného světa. Všichni

Na kritice Bushovy strategie v Iráku se v USA shodli přední představitelé všech hlavních myšlenkových proudů v USA.

jsou zajedno, že USA by měly co nejvíce omezit svoji vojenskou přítomnost ve světě a vojenské intervence by měly být až tím nejzajímavějším řešením.

Posílení radikálních islamistů

V roce 2004 se vážná kritika války v Iráku objevila také v dokumentu zvláštní pracovní skupiny ministerstva obrany USA „Report of the Defense Science Board Task Force on Strategic Communication“. V něm vynikly následující zásadní výhrady:

- přímá americká intervence v muslimském světě paradoxně posílila radikální islamisty a zároveň s tím v řadě arabských zemí srazila podporu Spojených států pod úroveň 10 %;

- poselství džihádistů, kteří tvrdě napadají americké hodnoty, přijala většina umírněných a nenásilných islamistů... prostí muslimové se od „měkké opozice“ vůči USA posunuli k „tvrdé opozici“;

- v Saúdské Arábii velká

většina obyvatel věří, že cílem USA je oslabit a podmanit si islám jako takový. Jinak řečeno - Američané se stali nepřáteli.“

A Richard Clarke, jeden z předních amerických odborníků na problematiku terorismu, při komentáři tohoto dokumentu napsal, že „Spojené státy nemohly sítí al - Kajdá a její nově naklonované generaci dát žádný účinnější nástroj k náboru nových členů, než jakým byla tato neodůvodněná invaze do arabské země s bohatými zásobami ropy.“

Kontroverzní doporučení

Vyvrcholením kritických výhrad se stala zpráva ISG, která má dvě základní části - popisnou a koncepční. V první se uvádí, že situace v Iráku se nezlepšuje, narůstá počet Iráčanů, kteří „americkou vojenskou přítomnost vnímají jako represivní okupaci“, irácká vláda je liknavá, sektářsky rozdělená, země je prolezlá korupcí a hrozí jí kolaps a humanitární katastrofa. Tato část zprávy ISG uzavírá, že žádná akce amerických vojsk nemůže sama o sobě přinést úspěch, že irácký problém nelze vyřešit pouze vojensky a že se musí přejít především k politickým a diplomatickým jednáním. Plně a plynule tedy navazuje na kritické výhrady amerických akademiků.

Koncepční část dokumentu doporučila nový přístup, tzv. novou diplomatickou ofenzívu, jejímž prvním cílem má být nevojenské, diplomatické vyřešení izraelsko-palestinského konfliktu a nastolení celkového míru mezi Izraelem a Araby na všech frontách. ISG tedy volá po zásadní negaci Bushovy strategie. Dokument ISG zdůrazňuje, že ani tento vleklý konflikt nemá vojenské řešení, a proto připomíná rezoluce RB OSN č. 242 a 338 (odchod Izraele ze všech okupovaných území) a naplnění zásady "území za mír". Odmítá dosavadní postup G. W. Bushe, který chtěl nejprve změnit režimy v nejproblematičtějších arabských státech a teprve poté se zabývat izraelsko-palestinským

problémem. Stabilizaci Iráku nepojímá jako předehtu procesu celkového diplomatického uspořádání mezi Izraelem a Araby, ale souběžně probíhající proces.

Některá doporučení ISG jsou velmi kontroverzní, především pak návrh zapojit do diplomatické ofenzívy dva klíčové irácké sousedy - Sýrii a Írán. ISG argumentuje, že

Některá doporučení ISG jsou velmi kontroverzní, především pak návrh zapojit do diplomatické ofenzívy dva klíčové irácké sousedy - Sýrii a Írán.

pokud se bude pokračovat postaru, budou přes syrskou hranici do Iráku přicházet další a další vzbuřenci a také výzbroj pro jejich boj a Írán bude nadále podporovat činnost šiitských bojovníků, záškodníků a teroristů. V takovém případě může irácká spirála násilí a zabíjení přerůst v širší regionální válku s nebezpečnými důsledky.

ISG ve snaze takového vývoji předejít doporučila jednání s režimy, jejichž nejvyšší činitelé se vyžívají v protiamerické a protiizraelské rétorice a podvrtné činnosti. The Boston Globe to v lednu 2007 výstižně komentoval slovy, že přímé jednání s Íránem vůbec neznamená smířit se s rozšířením jeho vlivu. Je spíše sázkou na politiku cukru a biče v zájmu přimět Írán ke změně jeho chování a výzvou k rozlišení mezi appeasementem a důslednou diplomacií.

Podobných výzev uvedla zpráva Bakerovy a Hamiltonovy komise celou řadu. Ne na všechny má konečné a uzavřené řešení. I přesto vyznívá jako upřímná snaha změnit dění, odvrátit hrozící katastrofu a zlepšit celkovou situaci v jedné z nejvýbušnějších oblastí dnešního světa. K ověření její správnosti jsou potřebné dva předpoklady - čas a politická vůle těch, kteří mohou změnit dosavadní vývoj. Další vývoj nám ukáže, která doporučení budou přínosná a která naopak nevhodná nebo neuskutečnitelná. ■

VLÁDNÍ BATOH – ZMĚNA K LEPŠÍMU

Petr Mach

Centrum pro ekonomiku a politiku

Vláda – za pomoci nezařazených poslanců zvolených za sociální demokracii Miloše Melčáka a Michala Pohanky – prosadila po složitých koaličních debatách balík změn padesátky zákonů pod souhrnným názvem „Zákon o stabilizaci veřejných rozpočtů“, známý jako „vládní batoh“. Balík je kompromisem, mixem dobrého i špatného, částečně nápravou předvolebního poslanceckého hýření, částečně plněním směrnic Evropské unie, částečně zaváděním novinek. V celku jej lze hodnotit jako důležitou změnu k lepšímu.

Náprava předvolebního hýření

Přestože stabilizace veřejných financí je v názvu zákona, zúžení deficitu je důležitou, ale ne jedinou součástí změn. Některé daně se snižují, jiné zavádějí či zvyšují. V podstatě to, co stát uleví na dani z příjmu fyzických osob, získá zpět na DPH, dochází pouze k daňovému přesunu. Snižování sazby daně z příjmu právnických osob nebude mít pravděpodobně vzhledem k Lafferovu efektu negativní dopad na příjmy státního rozpočtu.

Z hlediska veřejných financí jsou proto klíčové změny na straně sociálních dávek. Omezení rodičovského příspěvku, porodního, přídatků na děti, nemocenské atd. sníží výdaje státního rozpočtu asi o dvacet miliard, neboli 0,6 % HDP. U sociálních dávek, jako je rodičovská se ruší vazba na průměrnou mzdu, relativní fiskální velikost této dávky tak bude v čase dále klesat. Zavedení regulačních poplatků ve zdravotnictví omezí tlak na výdaje zdravotních pojišťoven.

Před volbami roku 2006 vláda zavedla novou sociální

dávku pro rodiče prvňáčků – „pastelkovně“, poslanci napříč všemi stranami hlasovali pro bezprecedentní zvýšení rodičovského příspěvku atd. Vládní balík ruší pastelkovně a ruší vazbu rodičovské na průměrný plat a celkově – při diferenciaci jeho výši podle doby pobírání – jeho výši snižuje.

Zda ale tyto změny celkově omezí výdaje, je nejisté – měsíční dávka rodičovského příspěvku se sice snižuje pro ty, kdo ji chtějí pobírat tři nebo čtyři roky, ale zvyšuje pro ty, kteří ji chtějí pobírat dva roky. Možná tedy naopak některé rodiny, pro které jsou sociální dávky spojené s dětmi významným zdrojem rodinných příjmů, budou jen optimalizovat a děti rodit v kratších intervalech...

Vláda na základě směrnic Evropské unie zavádí tzv. ekologické daně – nově se spotřební daň nebude platit jen z cigaret, alkoholu a benzínu, ale také z plynu, uhlí a elektřiny. Vláda zavádí tyto daně na minimální úrovni požadované Evropskou unií: Když budeme mít deset stovátových žárovek rozsvícených tři hodiny denně, zaplatíme státu navíc ročně 31 korun plus DPH. Tato daň vybere asi tak čtyři miliardy, a skoro tolik budou stát platy úředníků, kteří se nově budou těmito daněmi zaobírat. Reforma také dále zvyšuje daně z cigaret – spotřební daň tak má činit minimálně 38,40 Kč na krabičku – plus DPH samozřejmě.

Novinky

Koalice se neshodla na sjednocení DPH (které by zpřehlednilo daňový systém a odstranilo distorze) – a pouze zvýšila dolní sazbu DPH z 5 % na 9 %, takže pokud jde o DPH, dochází pouze ke zvý-

šení daňové zátěže, aniž by to po nás chtěla Evropská unie. Toto zvýšení kompenzuje změny u daně z příjmu fyzických osob, kde se zavádí jedná sazba a zvyšuje základní sleva na dani. Současně se omezují dětské přídatky a zvyšuje sleva na dítě, kterou bude, když vyjde vyšší než daň, vyplácet finanční úřad jako negativní daň z příjmu. To lze považovat za jednoznačnou změnu k lepšímu.

Stát nechá rodinám více peněz v kapsách, aby jim nemusel tolik dávat. Rodiny s nízkými i vyššími příjmy sniží své nároky na sociální dávky díky tomu, že jim stát nechá v kapse vyšší čistou mzdu. Celkový podíl vládního přerozdělování přes státní rozpočet poklesne, aniž by to rodinám uškodilo. Tato „rovná daň“ jistě není dokonalá (nepodařilo se odstranit četné výjimky a omezit více sociálních dávek), jde ale jednoznačně o pozitivní změnu, která snižuje přerozdělování, byrokracii a zvyšuje motivaci. Tu dále zvyšuje i snížení dávek pro dlouhodobě nezaměstnané a často zneužívané nemocenské.

Novinkou je také zavedení stropu pro pojistné, bohužel strašně vysokého – na úrovni čtyřnásobku průměrné mzdy, takže se týká jen malého množství poplatníků. Toto je také jediná změna,

která má podporu sociální demokracie.

Daň ze zisku firem se bude snižovat z dnešních 24 % na 19 % v roce 2010. Zatím vždy se snižováním sazeb této daně výnosy rostly a lze očekávat, že tomu tak bude i nadále. Vláda ruší dědickou daň pro příbuzné. Je škoda, že nezrušila tuto daň rovnou pro všechna dědictví – mohli by se propustit úředníci, kteří teď budou stát víc, než kolik bude činit zbylý výnos této daně. Ruší se minimální daň, kterou musí platit živnostníci, která dnes vytlačuje z trhu všechny živnostníky, kteří mají zisk nižší, než je polovina průměrné mzdy. To spolu se zrušením povinnosti zavádět registrační pokladny pomůže rozkvětu drobných živností.

Je úspěchem, že se podařilo v ne zcela příznivé politické konstelaci dosáhnout alespoň této podoby reformy veřejných financí. Bude jen dobře, pokud dosažený výsledek nebude vláda považovat za konečný a pokusí se o další změny k lepšímu. Pokud např. bude debatovat – jak se v koalici usnesla – o dodatečném zvýšení slevy na dani a snížení sazby pro fyzické osoby od roku 2009, mohla by to doprovodit dalším omezením dětských přídatků, dalších sociálních dávek a daňových výjimek. ■

PŘEDPLATNÉ CEPU

Nejjednodušší způsob,
jak za výhodnou
cenu dostávat pravidelně Newsletter,
sborníky CEPu
a pozvánky na semináře

BLIŽŠÍ INFORMACE NA:

www.cepin.cz • tel. 222 192 406